

VERİ BİLİMİ DERSİ

AI Etik ve Capstone Projesi

Hafta 15 · Modül 15 (Final)

Sorumlu AI, Gelecek Vizyonu ve Büyük Final Projesi

Dr. Murat Altun

Veri Bilimi ve Yapay Zekâ Eğitimi · 2026

6

Saat

2

Notebook

5

Proje Seçeneği

İçindekiler

01

AI Etik

Bias · Fairness · Transparency · EU AI Act · Sorumlu AI İlkeleri

Slayt 3-9

02

AI'nın Geleceđi

AGI · Multimodal · Otonom Ajanlar · Kariyer Yolları · 15 Hafta Özeti

Slayt 10-12

03

Capstone Projesi

5 Proje Seçeneği · Değerlendirme · Notebook'lar · Ödev

Slayt 13-19

Tanım

AI etiği, yapay zekâ sistemlerinin tasarlanması, geliştirilmesi ve kullanılması sırasında ortaya çıkan ahlaki soruları, toplumsal etkileri ve sorumlulukları inceleyen disiplinler arası bir alandır.

Neden Önemli?

- AI kararları milyarlarca insanı etkiliyor
- Önyargılı modeller eşitsizliği derinleştirebilir
- Şeffaflık olmadan güven inşa edilemez

Gerçek Dünya Etkileri

- Ceza adalet sistemlerinde ırkçı tahminler
- Kredi skorlamasında cinsiyet ayrımcılığı
- Deepfake ile dezenformasyon yayılımı

78%

AI Liderlerinin
Etik Endişeleri

40+

Ülkede AI
Düzenleme Çalışması

\$4.7T

2030 AI Pazar
Büyüküğü

1 Veri Yanlılığı (Data Bias)

- Eğitim verisi toplumu temsil etmiyorsa
- Tarihi önyargılar veriye yansır
- Örneğin: Yüz tanımada koyu ten rengi için düşük başarı oranı

2 Algoritma Yanlılığı

- Model mimarisinin kendisi yanlı olabilir
- Optimizasyon hedefi etik değil
- Proxy değişkenler üzerinden dolaylı ayrımcılık

⚠ VAKA ÇALIŞMASI: Amazon İşe Alım AI'ı

Problem

Amazon'ın işe alım AI'ı kadın adayları sistematik olarak düşük puanladı

Neden

10 yıllık çoğunlukla erkek çalışan verisiyle eğitildi — model 'erkek = başarılı' öğrendi

Sonuç

Sistem 2018'de kapatıldı. AI bias'ın en bilinen örneklerinden biri oldu

Adalet Türü	Tanım	Örnek
Demografik Eşitlik	Her gruba eşit oranda olumlu karar	Kredi onayı her etnik grup için %50
Fırsat Eşitliği	Gerçek pozitifler için eşit doğru pozitif oranı	Hastalığı olan herkes eşit tanı şansı
Bireysel Adalet	Benzer kişilere benzer kararlar	Aynı niteliklere sahip kişiler aynı sonuç
Kalibre Edilmiş	Tahmin olasılıkları gerçek oranlarla örtüşsün	%80 güven = gerçekte %80 doğru

Adalet Paradoksu

Tüm adalet tanımlarını aynı anda sağlamak matematiksel olarak imkânsızdır (Chouldechova, 2017). Bu nedenle hangi adalet tanımının uygulanacağı bağlama (domain) göre karar verilmelidir. Sağlık alanında fırsat eşitliği, kredi skorlamasında kalibre edilmiş adalet tercih edilir.

Explainable AI (XAI)

Model kararlarının neden verildiğini açıklayabilme yeteneği. Kullanıcı güveni ve regülasyon uyumu için kritik.

Black Box Problemi

Derin öğrenme modelleri milyarlarca parametreyle karar verir. İç mantık insan için anlaşılmaz. Hayati kararlarda kabul edilemez.

LIME & SHAP

LIME: Yerel açıklamalar üretir (her tahmin için).
SHAP: Shapley değerleriyle global özellik önemi hesaplar.

Veri Girişi

Model Kararı

XAI Açıklaması

Kullanıcı Güveni

YASAK

Kabul Edilemez Risk

Sosyal skorlama, biyometrik kütle gözetimi, manipulatif AI

YÜKSEK

Yüksek Risk

Sağlık AI, işe alım, eğitim, kredi skorlama, adalet sistemi

SINIRLI

Sınırlı Risk

Chatbotlar, deepfake içerik — Şeffaflık y ks ml l ę 

MİNİMAL

Minimal Risk

Spam filtre, oyun AI,  neri sistemleri — düzenleme yok

Yürürlük: 2024 onay → 2025 yasak uygulamaları → 2026 yüksek risk y ks ml l kleri → 2027 tam uygulama

1

Güvenlik

AI sistemleri güvenli ve sağlam olmalı. Adversarial saldırılara dayanıklı, hata durumlarında güvenli mod.

2

Adalet

Tüm gruplar için adil sonuçlar. Bias tespiti ve azaltma süreçleri zorunlu.

3

Gizlilik

Kişisel verilerin korunması. Differential privacy, federe öğrenme, veri minimizasyonu.

4

Şeffaflık

Model kararları açıklanabilir olmalı. Dokümantasyon, model kartları, veri sayfaları.

5

Hesap Verebilirlik

AI kararlarından sorumlu kişi/kurum belirlenmeli. Denetim ve log mekanizmaları.

6

Kapsayıcılık

Engelli bireyler dahil herkes için erişilebilir. Çok dilli, kültürel farkındalık.

```
# Fairness metrikleri hesapla
import pandas as pd
from sklearn.metrics import confusion_matrix

def demographic_parity(y_pred, group):
    """Demografik eşitlik: P(Y=1|G=a) = P(Y=1|G=b)"""
    rates = {}
    for g in group.unique():
        mask = (group == g)
        rates[g] = y_pred[mask].mean()
    return rates

def equalized_odds(y_true, y_pred, group):
    """Fırsat eşitliği: TPR ve FPR gruplar arası eşit"""
    results = {}
    for g in group.unique():
        mask = (group == g)
        tn, fp, fn, tp = confusion_matrix(
            y_true[mask], y_pred[mask]).ravel()
        tpr = tp / (tp + fn) if (tp + fn) > 0 else 0
        fpr = fp / (fp + tn) if (fp + tn) > 0 else 0
        results[g] = {"TPR": tpr, "FPR": fpr}
    return results
```


AGI (Genel Yapay Zekâ)

İnsan seviyesinde genel zekâ. Henüz teorik aşamada ama ilerlemeler hızlanıyor. Tahmin: 2030–2050 aralığı.

Multimodal Modeller

Metin + görüntü + ses + video birleşik işleme. GPT-4V, Gemini, Claude örnekleri. Gerçek dünya algısı.

Otonom Ajanlar

AI'nın kendi başına karar verip eylem yapması. Tool-use, planlama, multi-agent işbirliği.

AI-Human Collaboration

İnsan + AI birlikte çalışma. Augmented intelligence yaklaşımı. Yaratıcılık ve karar desteği.

Rol	Temel Beceriler	Ortalama Maş (ABD)	Talep
Data Scientist	Python, ML, İstatistik, SQL	\$130K+	★★★★★
ML Engineer	MLOps, Docker, Cloud, CI/CD	\$145K+	★★★★★
AI Researcher	Matematik, Paper yazma, PyTorch	\$160K+	★★★★★
Prompt Engineer	LLM'ler, Prompt Design, RAG	\$120K+	★★★★★
AI Ethics Officer	Hukuk, Sosyoloji, AI bilgisi	\$110K+	★★★
Computer Vision Eng.	OpenCV, YOLO, CNN, 3D Vision	\$140K+	★★★★★
NLP Engineer	Transformers, Tokenization, LLM	\$135K+	★★★★★

H1-3	Python, NumPy, Pandas, Görselleştirme
H4-5	İstatistik, A/B Testi, Olasılık
H6-7	ML Temelleri, Regresyon, Sınıflandırma
H8-9	Ensemble, XGBoost, Hiperparametre
H10-11	NLP, Transformers, Sentiment Analizi
H12-13	Deep Learning, CNN, Transfer Learning
H14	GenAI, RAG, Prompt Engineering
H15	AI Etik, Gelecek, Capstone (BU HAFTA!)

OpenCV + MediaPipe ile Hareket Sayma ve Form Analizi

Kamera görüntüsünden vücut pozisyonlarını algılayarak egzersiz tekrarlarını otomatik sayan ve yanlış formu uyarıyan bir gerçek zamanlı AI asistanı.

1

Pose Estimation

MediaPipe Pose ile 33 landmark tespit

Python

2

Açı Hesaplama

Diz/dirsek açıları ile hareket fazları

OpenCV

3

Tekrar Sayacı

Durum makinesi: yukarı → aşağı → tekrar++

MediaPipe

4

Form Kontrolü

Yanlış açılarda uyarı gösterimi

Streamlit

Collaborative Filtering + GenAI ile Ruh Haline Göre Öneri

Kullanıcı tercihleri ve ruh haline dayalı kişisel film önerileri sunan, hem geleneksel ML hem de GenAI kullanan hibrit öneri motoru.

Collaborative Filtering

- User-Item matris faktörizasyonu
- Surprise / Implicit kütüphaneleri
- MovieLens 100K veri seti
- Cosine similarity + KNN
- Cold-start problemi çözümleri

GenAI Öneri Katmanı

- Gemini API ile ruh hali analizi
- “Bugün üzgünüm” → komedi/drama önerisi
- Film özetinden embedding çıkarma
- Prompt: “Bu filme benzer 5 öner”
- Gradio ile etkileşimli arayüz

RAG + Gemini API ile Doküman QA Sistemi

PDF, Word, CSV dokümanlarını yükleyin, sorular sorun, kaynaklı cevaplar alın. Kurumsal bilgi yönetimi için RAG pipeline.

Kullanılan Teknolojiler

LangChain

RAG orkestrasyon

ChromaDB

Vektör veritabanı

Gemini API

LLM cevaplayıcı

Streamlit

Web arayüz

Transfer Learning + Gradio Arayüz ile Görüntü Tanıma

Önceden eğitilmiş CNN modellerini (ResNet50, EfficientNet) fine-tune ederek özel görüntü sınıflandırma ve Gradio ile kullanıcı dostu arayüz.

Model Mimarisi

ResNet50 (ImageNet ağırlıkları)

- ↓ Freeze: İlk 140 katman dondur
- ↓ Fine-tune: Son katmanları eğit
- ↓ Global Average Pooling
- ↓ Dense(256, ReLU) + Dropout(0.5)
- ↓ Dense(num_classes, Softmax)

Özellikler

- Data Augmentation (döndürme, zoom, çevirme)
- Learning Rate Scheduler (ReduceLRonPlateau)
- Early Stopping ile overfitting önleme
- Gradio arayüz: sürükle-bırak görüntü yükle
- Gerçek zamanlı confidence gösterimi
- Hugging Face Spaces'e deploy

%40

Teknik
Uygulama

%20

Sunum ve
Dokümantasyon

%20

Yenilikçilik
ve Yaratıcılık

%20

Deploy ve
Demo

Kriter	Açıklama	Puan
Kod Kalitesi	Temiz, yorumlu, modüler kod. PEP 8 uyumu.	15
Model Başarısı	Uygun metriklerle ölçülmüş performans.	15
Veri İşleme	EDA, temizleme, feature engineering kalitesi.	10
Sunum	Slayt kalitesi, akıcı anlatım, soru cevaplama.	10
Dokümantasyon	README, notebook açıklamaları, kullanım kılavuzu.	10
Yenilikçilik	Farklı yaklaşım, özgün fikir, ek özellikler.	20
Deploy	Çalışan demo, Streamlit/Gradio/HF Spaces.	20

1 capstone_sablon.ipynb

- Capstone proje şablonu
- Proje yapısı: veri, model, değerlendirme
- README şablonu ve dokümantasyon
- requirements.txt örneği
- Git repo yapılandırması
- Streamlit/Gradio demo şablonu
- Model kaydetme ve yükleme
- Deployment kontrol listesi

2 ai_etik.ipynb

- Bias analizi: COMPAS veri seti
- Fairness metrikleri hesaplama
- Demographic parity implementasyonu
- Equalized odds kontrolü
- SHAP ile model açıklanabilirlik
- LIME yerel açıklama örnekleri
- Model Card şablonu oluşturma
- Etik kontrol listesi çalışması

Capstone Proje Teslimi

- 5 projeden birini seçin
- GitHub repo oluşturun
- Veri toplama ve EDA
- Model geliştirme ve değerlendirme
- Streamlit/Gradio demo
- Sunum hazırlığı (10 dk)

Kaynaklar ve Okumalar

EU AI Act (Resmi Metin)

artificialintelligenceact.eu

Google Responsible AI

ai.google/responsibility

Microsoft RAI Toolkit

github.com/microsoft/responsible-ai

Fairlearn Kütüphanesi

fairlearn.org

SHAP Dokümantasyonu

shap.readthedocs.io

Model Cards (Google)

modelcards.withgoogle.com

TESLİM TARİHİ VE FORMAT

Format: GitHub repo linki + Jupyter Notebook + çalışan demo linki + 10 dakikalık sunum
Son teslim: Eğitim bitiminden 2 hafta sonra. Geç teslim her gün için %5 puan düşümü.

Büyük Final — 15 Haftalık Yolculuğun Özeti

1 AI etiği sadece teknik değil, toplumsal bir sorumluluktur.

2 Bias farkındalığı olmadan adil AI sistemleri inşa edilemez.

3 Sorumlu AI ilkeleri her projede tasarım aşamasından itibaren uygulanmalıdır.

4 15 haftada Python'dan GenAI'ye, istatistikten deep learning'e uzanan bir yolculuk tamamlandı.

5 Capstone projesi öğrendiklerinizi gerçek dünyada uygulamanın en güçlü yoludur.

“Yapay zekâ gücü, onu sorumlu kullananların elindedir. Şimdi sıra sizde!”